

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA MECANISME DE PROTECȚIE ȘI GARANTARE A DREPTURILOR OMULUI

Author: Nicoleta Adriana ODINĂ *

***Abstract:** La conscience juridique international est profondément marquée par une culture de la protection des droits de l'homme, des droits fondamentaux et cette protection se trouve au cœur du concept politique de « pré - éminence du droit » (Rule of Law). Pourquoi est-il nécessaire d'étudier en détail le système national, européen ou international de protection des droits naturels, surtout des droits de l'homme? Autour ces modèles de systèmes de protection se développe en grande mesure la vie juridique interne et internationale. La protection et garantie des droits subjectifs naturels représente un sonnet de maxime résonance dans la pensée juridique, mais aussi de résistance maxime devant le positivisme juridique.*

Keywords: Human Right, Protection of Rights, Subjective Right.

JEL Classification: K10

Originea și evoluția drepturilor omului este similară originii și evoluției Dreptului. Omul beneficiază de drepturi inerente ființelor umane oriunde s-ar afla, fiindcă acestea au un caracter universal, ceea ce constituie un fundament al drepturilor lor egale și inalienabile, ca un corolar al libertății, dreptății, securității și păcii în lume. Din punct de vedere juridic, dimensiunea internațională a drepturilor omului, a cunoscut este legată de reglementarea lor sau simpla lor enunțare în diferite documente internaționale. Instituția drepturilor omului a cunoscut, pe parcursul timpului un laborios dar și un îndelungat proces de cristalizare. Se înfățișează în prezent ca o instituție deosebit de complexă, ce ține atât de ordinea juridică internă, cât și cea internațională. În acest cadru, drepturile omului sunt reprezentate ca obiect al dreptului internațional modern¹.

Protecția internațională a drepturilor și libertăților definește și însușește un ansamblu de drepturi, libertăți și obligații ale oamenilor unii față de alții, ale statelor de a apăra și promova aceste drepturi, ale întregii comunități internaționale de a veghea la respectarea lor în fiecare țară, intervenind în acele situații în care drepturile omului ar fi încălcate de un anumit stat. Cuprinzând principii, mecanisme, proceduri ce țin de ordinea juridică internă, dar și de cea internațională, instituția drepturilor omului prezintă un caracter bivalent, fiind în același timp o instituție de drept intern, integrată normelor constituționale, dar și o instituție de drept internațional, configurând trăsăturile unui principiu juridic aplicabil în relațiile dintre state.

Mecanismele constituite în baza Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale adoptată la Roma, la 4 noiembrie 1950, asigură "posibilități sporite pentru repararea încălcărilor drepturilor omului", dacă se constată "violări a acestor drepturi".

---

* Ph.D. Candidate, Assistant Professor, „Eftimie Murgu” University of Reșița, Romania.

¹ L. Barac, *Europa și Drepturile Omului. România și Drepturile Omului*, Ed. Lumina Lex, București, 2001 pag. 7.

Aceste mecanisme reprezintă "un sistem încheiat care mai ales în anii 1995-2000 și-a demonstrat eficiența în protecția și garantarea drepturilor omului în statele europene. În materie de protecție și asigurare a efectivității drepturilor omului, acestea sunt mult mai în siguranță (aici), decât în orice parte a lumii².

Dintre mecanismele cunoscute pe plan internațional pentru garantarea drepturilor omului mecanismele jurisdicționale și-au dovedit în practică cea mai mare eficacitate. Acest tip de mecanism este caracteristic sistemelor regionale de protecție a drepturilor omului.

În ceea ce privește controlul jurisdicțional, se remarcă, raritatea acestui tip de control, faptul că mecanismele jurisdicționale de garantare a drepturilor omului se întâlnesc numai pe plan regional (european și american), celelalte continente fiind lipsite de acest tip de control.

Din punct de vedere al suprafeței geografice, cât și al numărului populației cuprinse în planul regional în care se exercită acest tip de control jurisdicțional, ele reprezintă un procent minoritar, dar și anumite elemente care să încerce să explice existența acestuia în regiunile respective.

O astfel de procedură jurisdicțională apare pe continentul european la foarte puțin timp de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului și este în principal, rezultatul faptului că al doilea război mondial a avut ca teatru de operații în special Europa, iar unele dintre cele mai grave încălcări ale drepturilor omului și ale libertăților fundamentale s-au produs, pe acest continent.

Mecanismul european de garantare a drepturilor omului, are un caracter complex în exercitarea atribuțiilor sale. La înființare, avea în vedere activitatea a trei organe care își desfășurau activitatea în colaborare, deși aveau natură diferită. Protocolul adițional nr.11 adoptat la 11 mai 1994, realizează o reformă, substituind celor trei organe existente (Comisia, Curtea și Comitetul Miniștrilor) un organ permanent unic, Curtea Europeană a drepturilor omului³.

Primul organ care intervenea în procesul de asigurare a respectării drepturilor omului, așa cum prevedea inițial Convenția Europeană privind Drepturile Omului, era Comisia pentru drepturile omului, un organism important de protecție a drepturilor omului, alcătuită dintr-un număr de membri egal cu acela al statelor.

Sediul Comisiei este în orașul Strasbourg. Lucrările comisiei nu sunt publice. Dosarele sunt confidențiale, iar ședințele se desfășoară în mod secret, ținând seama de implicațiile fiecărui caz adus în fața acestui organism european.

În fața acesteia se derula o procedură complexă, care cuprindea două faze: examinarea admisibilității cererii adresate de către persoana care se considera victimă a violării unui drept recunoscut de Convenție și examinarea cauzei de fond. Din aceste considerente, prima fază era considerată ca fiind judiciară, iar faza a doua nu este considerată ca atare.

Comisia apărea astfel ca un prim organ cu care trebuia să se întâlnească orice cerere referitoare la o încălcare a drepturilor omului prevăzute în Convenție, indiferent dacă această cerere provenea de la un stat parte sau de la o persoană fizică.

Al doilea organ care intervenea în procesul de soluționare a unei plângeri privind încălcarea unor drepturi reglementate de Convenție este Curtea Europeană a drepturilor Omului singurul organ jurisdicțional propriu-zis din sistemul existent.

Constituirea Curții a fost considerată a fi necesară pentru a oferi garanțiile pe care le așteaptă europenii în realizarea drepturilor ce le-au fost consacrate.

Curtea se compune dintr-un număr de judecători egal cu acela al statelor membre. Judecătorii sunt aleși de către Adunarea parlamentară a Consiliului Europei⁴.

Comitetul Miniștrilor cel de-al treilea organ al Consiliului Europei căreia Convenția îi recunoștea competențe și atribuții în domeniul garantării drepturilor omului. Acestui organ i se

---

² L. Barac, *Europa și Drepturile Omului. România și Drepturile Omului*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, pag. 17.

³ B. Selejan-Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2006, pag. 43.

⁴ B. Selejan-Guțan, *op.cit.*, pag. 47.

recunoșteau funcții judiciare, prevăzute de art. 32 și 54 din Convenție înainte de modificarea acesteia.

Comitetul Miniștrilor era considerat organ politic de decizie, însă se poate analiza intervenția Comitetului, ca organ politic, într-o procedură quasi-judiciară, fapt pentru care a fost deseori criticat.

Din considerentul că era posibil ca nu toate statele să recunoască competența Jurisdicțională a Curții, s-au conferit asemenea competențe Comitetului Miniștrilor, pentru a se asigura respectarea drepturilor omului pe cale politică. Acest organ interstatal, care ia decizii în cazuri deosebite va putea dispune și publicarea raportului Comisiei Europene a Drepturilor Omului, care a consemnat încălcarea respectivă⁵.

În categoria mecanismelor quasi-jurisdicționale sunt cuprinse unele dintre cele existente pe plan regional, cum ar fi mecanismul instituit prin Carta Socială Europeană din cadrul Consiliului Europei, care nu prevede organe cu activitate și competență jurisdicțională.

Mecanismele nejurisdicționale de garantare a drepturilor omului se caracterizează prin faptul că nu dispun de proceduri care să poată utiliza forța de constrângere necesară asigurării îndeplinirii lor, atunci când nu sunt transpuse în practică de bună voie de către state. Aceste mecanisme sunt caracteristice sistemului universal de promovare și garantare a drepturilor omului respectiv organelor și organismelor din cadrul Organizației Națiunilor Unite, precum și sistemului instituit de către Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E), care în 1994 a devenit Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, nu este o organizație strict Europeană. Deși include toate țările europene, Statele Unite și Canada au fost membrii chiar de la început. O.S.C.E. cooperează îndeaproape cu Consiliul Europei în privința aspectelor legate de promovarea drepturilor omului.

Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa din anul 1990 se structurează treptat ca un organism regional cu competență generală⁶.

O.S.C.E. a fost înființat prin Actul Final de la Helsinki (AFH), semnat în 1975 de 33 de state europene, inclusiv Uniunea Sovietică, și de Statele Unite și Canada.

OSCE joacă și în continuare un rol major în Europa de astăzi și influențează politicile privind drepturile omului în multe dintre țările membre. Este singurul forum care regrupează toate statele Europei, alături de Canada și S.U.A (55 de state membre și 9 parteneri de cooperare...) și are sediul principal la Viena... Ea s-a dovedit a fi un cadru largit pentru cooperare în domenii precum drepturile omului, libertățile fundamentale, democrația, preeminența dreptului, securitatea și cooperarea economică⁷.

Actul final de la Helsinki constă dintr-un catalog de drepturi ale omului și garanții conexe, și de instituții de supraveghere cu rol multiplu.

Actul Final de la Helsinki este un document voluminos, cuprinzând patru capitole sau „coșuri” printre care aspecte legate de securitatea în Europa. Principiile directoare privind relațiile între statele participante. Măsuri de clădire a încrederii și anumite aspecte ale securității și dezarmării.

Problemele referitoare la drepturile omului sunt tratate în principal la capitolul Principii Directoare, Coșul I și într-o oarecare măsură în Coșul III. Dintre cele zece principii directoare ale AFH. două se referă la drepturile omului. Unul este Principiul VII ("Respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de gândire, conștiință, religie sau credință") și Principiul VIII ("Drepturi egale și autodeterminarea popoarelor"). Celelalte principii se referă la suveranitate, integritatea teritorială, soluționarea pașnică a diferențelor, cooperarea între state, și îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor juridice internaționale. Prin semnarea A.F.H. care

---

⁵ L. Barac, *op.cit.*, pag. 17-18.

⁶ M. Mihăilă, *Elemente de drept internațional public și privat*, Ed. All Beck, București, 2001, pag. 129.

⁷ C. Gh. Balaban, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, Ed. C.H.Beck, București, 2006, pag. 70.

cuprinde decalogul principiilor fundamentale ale dreptului internațional și ale unui set de obligații... are loc crearea procesului O.C.S.E.⁸

Principiul VII are opt paragrafe. În primele două, statele participante se angajează să „respecte drepturile omului și libertățile fundamentale” și „să promoveze și să încurajeze exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților civile, politice, economice, sociale, culturale și de altă natură ...”.

Ultimul paragraf al Principiului VII prevede: în domeniul drepturilor omului și libertăților fundamentale, Statele participante vor acționa în conformitate cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite și Declarației Universale a drepturilor omului. Ele își vor îndeplini de asemenea obligațiile ce le revin în virtutea declarațiilor și acordurilor internaționale în acest domeniu la care pot fi părți, inclusiv, printre altele. Pactele internaționale privind drepturile omului”. Importanța acestui paragraf, la momentul adoptării sale, se datora faptului că până în acel moment unele dintre statele participante, inclusiv Uniunea Sovietică, nu recunoscuseră niciodată în mod formal obligația de a se conforma Declarației Universale a drepturilor omului.

Principiul VIII are patru paragrafe privind „drepturi egale și autodeterminarea popoarelor”. După asumarea angajamentului de a respecta drepturi egale pentru popoare și dreptul acestora la autodeterminare, statele participante recunosc „că popoarele au întotdeauna dreptul de a hotărî în deplină libertate, statutul lor politic intern și extern, când și cum doresc fără amestec din afară ... ”.

Completarea, reinterpretarea și revizuirea extensivă a Actului Final de la Helsinki, au constituit un prilej pentru a atrage atenția opiniei publice asupra unor state care nu erau la înălțimea angajamentelor asumate privind drepturile omului.

Actul Final de la Helsinki nu este un tratat, nefiind în intenția statelor participante de a crea obligații cu putere juridică. Conceput ca un instrument conținând declarații de angajare politică, nerespectarea de către un stat a unuia dintre aceste angajamente va atrage după sine consecințe politice și nu juridice.

OSCE pornește de la premisa că drepturile individuale sunt cel mai bine ocrotite în statele care sunt adevărate ale preeminenței dreptului și valorilor democrației și care sunt astfel organizate încât permit înflorirea acestor concepte la preeminența dreptului, alegeri libere și valorile democrației, care conferă noi dimensiuni catalogului OSCE al drepturilor omului.

„Drepturile omului și libertățile fundamentale, preeminența dreptului și instituțiile democratice stau la baza păcii și securității, constituind o contribuție majoră la prevenirea conflictelor. Drepturile omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, sunt o componentă de bază esențială a societății democratice civile”. În acest sens OSCE trebuie să-și asume noi responsabilități în domenii prioritare, precum combaterea și prevenirea terorismului o cooperare mai eficientă a structurilor de securitate colectivă și îmbunătățirea tratatelor și măsurilor de creștere a încrederii și securității implementate de aceasta.⁹

Convenția Europeană pentru salvagardarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (adoptată în anul 1950 și intrată în vigoare în anul 1953) a reprezentat, cea mai eficientă modalitate de garantare a drepturilor omului existentă în cadrul comunităților internaționale.

Acest mecanism se bazează pe, constituirea, în baza Convenției, a două organisme: respectiv Comisia Europeană a Drepturilor Omului și Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În funcționarea mecanismului mai intervine și Comitetul Miniștrilor cu anumite atribuții specifice.

Mecanismul de control al protecției drepturilor omului propus după cel de-al doilea război mondial a fost mai îndrăzneț decât cel inițial. Astfel, în mai 1948 Congresul de la Haga a propus crearea unei Curți de justiție care să fie accesibilă oricărui cetățean în caz de încălcare a

---

⁸ C. Gh. Balaban, *op.cit.*, pag. 69.

⁹ C. Gh. Balaban, *op.cit.*, pag. 73.

drepturilor sale. Curtea și-a asumat expres rolul de interpret al Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene”¹⁰.

Această propunere a fost însă primită cu reticentă de către state care își vedeau amenințată suveranitatea. Faptul că persoana fizică nu putea sesiza direct Curtea drepturilor omului, iar jurisdicția acesteia era facultativă (art. 46), a determinat statuarea intervenției Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, care urma să decidă în cazurile care nu au fost înaintate Curții.

Societatea contemporană privită în ansamblul ei s-ar părea că se găsește la o importantă răscruce. Dezvoltarea distinctă și inegală a omenirii până în 1989 a că nu s-au putut rezolva multiplele și complexe aspecte ale vieții cu care societatea a fost confruntată. Soluțiile promovate până în prezent, deși au avut ca finalitate și justificare grija față de om, nu au răspuns suficient cerințelor. Statele se găsesc astăzi în fața unor probleme de necontestat. Rezolvarea acestora ar fi posibilă prin reconsiderarea ordinii de priorități cu care statele abordează realitatea. Ar trebui să se asigure socialului „egalitate” cu economicul și politicul, atât la nivel intern cât și internațional.

„Lumea este acum la fel de arabă, asiatică și africană, cum este și de occidentală. Astăzi, Declarația Universală a Drepturilor Omului și convențiile internaționale sunt mai puțin relevante pentru majoritatea planetei decât erau în perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial. Un critic asiatic al Occidentului are puncte de vedere similare: pentru prima oară de când Declarația Universală a fost adoptată în 1948, țări ce nu sunt îmbibate total cu tradițiile iudeo-creștine și ale dreptului natural se află în prima linie. Această situație fără precedent va defini noua politică internațională cu privire la drepturile omului. De asemenea, ea va multiplica și ocaziile pentru conflicte.” Identificarea de către Huntington¹¹ a rolului elementului cultural în relațiile internaționale actuale este exactă.

Societățile care respectă drepturile fundamentale ale omului, comunitățile în care indivizii au principii de justiție, în care instituțiile satisfac aceste principii, iar guvernele le respectă, vor defini cu adevărat noua politică internațională cu privire la drepturile omului.

Rolul unei culturi cu privire la protecția și garantarea efectivă a acestor drepturi va fi nu numai necesară dar și determinantă.

---

¹⁰ B.Selejan-Guțan, *op.cit.*, pag. 29.

¹¹ S.P.Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Ed. Antet, Oradea, 1998, (pentru versiunea românească), pag. 287.

BIBLIOGRAFIE:

1. **L. BARAC**, *Europa și Drepturile Omului. România și Drepturile Omului*, Ed. Lumina Lex, București, 2001.

2. **B. SELEJAN-GUȚAN**, *Protecția europeană a drepturilor omului*, ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2006.

3. **M. MIHĂILĂ**, *Elemente de drept internațional public și privat*, Ed. All Beck, București, 2001.

4. **C. GH. BALABAN**, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, Ed. C.H. Beck, București, 2006.

5. **P. HUNTINGTON**, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Ed. Antet, Oradea, 1998 (pentru versiunea românească).